

ТАНҚИД, АДАБИЁТШУНОСЛИК

Навоийгача бўлган ўзбек адабиётининг йирик вакиларидан бўлган Саккокий адабиётимиз тарихида ўзининг қасидалари билан машхур. Шоир қасидаларининг бир нечтаси Улугбек мизорга бағишлаб ёзилган.

Унинг «келди» радифи қасидаси ҳам бор ва олимпиймиз мазкур қасидани ҳам Улубекка бағишланган деб ҳисоблайдилар. Бу фикр дастлаб шаркшусон олими Е.Э.Бертельс томонидан иллари суриглан бўлиб, у ўзининг «Темурйлар даврида туркий шеърия» номли таджикотида ушбу қасидага Улугбекка бағишланган асар сифатида тұхтаби ўтган эди. Кейинчалик бу фикр бошقا адабиётшунослар томонидан ҳам қабул килинди ва шу кунга қадар юқоридаги қасида Саккокий асарлари нашрларида ҳам, бошқа турли тўпламларда ҳам «Улубек мадҳи» деган сарлавҳа остида берилиб келинапти. Улугбек юйлени муносабати билан айрим вактилар нашрларда мазкур қасида ўзлон килинди ва бунда ҳам юқоридаги сарлавҳа остида берилди.

Биз қасида мазмунидан келиб чиқиб ҳамда асарни уша даврга оид тарихий манబалар билан солиштириб ўрганиш натижасида қасида Улугбекка бағишланган эмас, деган холосага келдик. Ушбу маколада қасиданинг кимга бағишлаб ва нима муносабат билан ёзилганлигини ҳақида мулҳоза жамоатчиликка ҳавола этимоқимиз. Шунингдек, асарнинг ёзилган ийли ҳам маълум эмас эди, изланишларимиз жараёндан биз бу масалага ҳам аниқлик киришига муваффақ бўлдик. Қасида мазмунидан маълум булиши, мамлакат ва бошига катта ташвиш ва таҳлия тушиб, элинг тинчилиги бузилган бир пайдаги мадҳи этилаётган подишу келиб ўртда тиҳнил үрнаттан ва халқни кулфатдан халқни ўтган.

Қасида:

Жаҳондин кетти ташвиш шуда омон мони кедди

Халойик, айш этни бу кун суруро жовидон кедди

Халойик, айш этни бу кун суруро жовидон кедди

— деган матлаб билан бошладиди. Энди бу ташвиш ва кулфатнинг қанақ ташвишу кулфат эканлиги ҳақида суз юритидиган булсан, албатта, гап уша замонлардаги узаро феодал уруслар ҳақида кетаётганлиги маълум булиди. Қасидадаги мана бу байталар шундан далолат беради:

Булар элга қилич-найза олиб хайжога кирганда,
Хеч иш келмади
аъдодин магар оху

ФИОН КЕЛДИ.
Бу лашкар етганин кўрсанг ясад айдонинг устига
Софигайнайсен черик
эрмас, магар гурзу
синон кедди.

Яъни, булар кўлга қилич, наиза олиб урушга кирганда, душманларнинг қўлидан охуғонг қилишдан бошқа хеч келмади. Бу лашкар саф тузуб, душман устига етганда, кўшин эмас, гурси ва наиза жаҳонга ўтди, деб ўйласан.

Тарихчиларимиз Улугбек хукмронлик қўлган. Ийларни исбатланган тинчлик барқарор булган ийлар деб ҳисоблайдилар. Лекин ана шу даврда ҳам айрим нотинчилар ушрулар булиб турган. Улугбек ҳаётининг сунтий ийларидаги фожеаларни хисоб-

«Бизнинг ҳокимимиз Шоҳрӯм мизордир. Онишидан рухсат бўлмагунча сизни шахарга киритмаймиз», деб жавоб қиласадилар.

Ўзлари эса зудлик билан Хиротга, Шоҳрӯм Султонга чопар жундатидар ва бўлган воқеаларни бавн қўлга, деб ётиб келиб Моварооннахр халикини бу кулфатдан холос этишини сурайдилар. Шоҳрӯм Султон бу хабар ётиб борган заҳоти ўрдамга шошилади. Хиротдан катта қўшин билан келган Шоҳрӯмга Улугбек ва Шоҳомаликбек ишёндид. Бу ҳаҳдаги хабар Хиротга 1427 ийлини майда оиди ётиб боради. Уша пайдада у ерда ҳам бир кутимаган воқеа юз берган, янни Шоҳрӯм мизорга сунқасд қилинган ва у яланланган ёди. Шунга қарамадан Шоҳрӯм мизро юришга отланади. Буроқ ўғлон Шоҳрӯм Султон билан уришишга кур-

ча, ўзининг илми, донишмандир. Онишидан рухсат бўлган шахарга киритмаймиз», деб жавоб қиласадилар.

Ўзлари эса зудлик билан Хиротга, Шоҳрӯм Султонга чопар жундатидар ва бўлган воқеаларни бавн қўлга, деб ётиб келиб Моварооннахр халикини бу кулфатдан холос этишини сурайдилар. Шоҳрӯм Султон бу хабар ётиб борган заҳоти ўрдамга шошилади. Хиротдан катта қўшин билан келган Шоҳрӯмга Улугбек ва Шоҳомаликбек ишёндид. Бу ҳаҳдаги хабар Хиротга 1427 ийлини майда оиди ётиб боради. Уша пайдада у ерда ҳам бир кутимаган воқеа юз берган, янни Шоҳрӯм мизорга сунқасд қилинган ва у яланланган ёди. Шунга қарамадан Шоҳрӯм мизро юришга отланади. Буроқ ўғлон Шоҳрӯм Султон билан уришишга кур-

маган ва у ана шу бойлик ва ўлжалар билан эсномон уз усусига ётиб олган.

Қасидадаги бошқа айрим байталарда ҳам Шайх Нуриддин исбатни бостириш учун Самарқандага келиши муносабати билан ёзилган бўлса, 1411 ийли, Буроқон воқеаси муносабати билан бўлса 1427 ийли ёзилган бўлиб чиқади. Бу хусусда мулҳоза қилиб кургач, бис қасида Шайх Нуриддинбек исбатни муносабати билан ёзилган деган холосага келдик.

Бу фикрни тасдиқловчи далиллар кўйидагилардан иборат:

1. Қасидада мадҳ этилаётган подшоҳнинг душман билан уруш килганинига ва голиб чиқканлигини курсатувчи байталар бор. Маълумки, Буроқ ўғлон Шоҳрӯм Султон билан уришишга кур-

маган ва у ана шу бойлик ва ўлжалар билан эсномон уз усусига ётиб олган.

Қасидадаги бошқа айрим байталарда ҳам Шайх Нуриддин исбатни бостириш учун Самарқандага келиши муносабати билан ёзилган бўлса, 1411 ийли, Буроқон воқеаси муносабати билан бўлса 1427 ийли ёзилган бўлиб чиқади. Бу хусусда мулҳоза қилиб кургач, бис қасида Шайх Нуриддинбек исбатни муносабати билан ёзилган деган холосага келдик.

Тавоқибни кўйиб кўйишини, Үз илгин boglab оллинга заифу нотавон келди.

Кириб тулку бикин душман иннида ўғлай очилкандар

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайбат

билиш шери шайбат билан шери шайбат билан шери шайб

Буюк мутафаккир шоиримиз Алишер Навоийнинг «Лисонут тайр» дос-
тоинида Шарқ адабиётининг ёрқин на-
мояндаси Фаридиддин Атторга ба-
шишланган шундай сатрлар бор:

Хар не гардун бахр ила

конида бор,
Онча юз Аттор дўконида бор.
Бахрида анжумдин ўтмиш зебу
зар

Хар кече дур янглиг ўлмиш
живагар.

Яъни: Оламдаги барча денгиз ва
конларда неки бор булса, юзлаб
ушашна нарса Аттор дўконида бор.
Унинг маънолар денингизни дурлар
худди кечаси жилва килаётган юлдуз-
ларга ушади.

«Махбубул кулуб» асарида эса На-
войи, Атторни пайгамбарона ва-
лийлик ва вахийлик неъматидан бах-

раманд шариф зотлардан деб тил-
га олади.

Чиндан ҳам Фаридиддин Аттор
узун ва муррабкаб умр курди ва
бизга ундан гойт бой, беназир ва
бетакор асарлар мерос булиб
коландири.

Атторнинг туғилган илли хозир-
гача аникланган эмас. Бирор 1119
йил деса, бирор 1136 йил дейди.
Баъзи манбаларда 1145 йил кур-
сантиланган. Ҳарқалай XII асрнинг I
ярмида туғилган исботталаб
эмас. Аммо Атторнинг 1145 йил
яшаганин бир катор тарихчилар то-
монидан қайд этилган.

Чунончи Абдураҳмон Жомий,
Давлатшоҳ Самарқандий шундай
деб ёзим колдирганилар.

Биз Навоийнинг тархими холи-
дан аниқ биламизки, Атторнинг

«Мантикут тайр» номли ажойиб асари-
ни ёш Алишер 9–10 ўшларидек ёд-
диган.

Бундан ташқари Атторнинг «Мазха-
рул ажойиб», «Илоҳийнома», «Муси-
батнома», «Ўштурнома», «Асрорнома»,
«Хайдарнома», «Кавҳаруз зот»,
«Хайлож», «Мухторнома», «Хусравнома»,
«Булбулнома» сингари ўнлаб
асарларни бор. «Тақириатул авлиё» де-
ган насрли рисолоси, касида, газал
ва рӯбӯйлардан ташкил топган кат-
аби девони ҳам бизгана етиб келган.
Давлатшоҳ Самарқандий шонирни
шөйири меросини 250 минг байт деб
күрсатади.

Шу қадар бой иходий мерос соҳи-
би Фаридиддин Атторнинг биронта
асари то ҳаузгана узбек тилига тула
тархими қилинмаганини фоят ажабла-
нари ва ачинлари холдир. Буни шу

мустақил йилларимизда биринчи бу-
мист чукур ҳис килган ҳурматли оли-
мимиз Нажмиддин Комилов 1994
йилда Атторнинг «Илоҳийнома»,
«Мантикут тайр» асарларидан айрим
парчаларини насрли баён қилиб
берди ва нашр этиди. Аммо ҳа-
нугзага узбек адабийтида шоир
иходидан намуналар шеърий йулда
тархими килинган эмас.

Яқинда мен Нажмиддин Комилов-
нинг насрли баённи «Илоҳийнома»
билип ташинишни ва бальзи турк на-
шарлариди «Мантикут тайр» асарида
айрим шөврларининг насрли
тархимасига деб келдим. Улар мен-
да ажойи бир ҳаъянин уйғотди ва
мен уларнинг айримларини шеърий
йулда тархими қилдим. Энди шу
тархималарини эътиборингизга ҳа-
вала қилаётirman.

Миразис АЪЗАМ

Тўймас эрди ҳеч йигит дийдорига...
Чидамок мушкул эрди қиз зорига.

Богда юрса боғ аро эрди пайдо,
Токка чикса тогда дайдирди шайдо.

Тунлари ёди билан бедор эди,
Кўйида тупроқ мисоли хор эди.

Эл эса киз ҳолидан ҳайрону лол,
Сўз тараради шаҳр аро достон мисол.

Шунчалик афсона килгач эл-улус,
Подишиш ўллини бу ишканди килди номус.

Сўнг ота кошига кирди ганг бўлиб,
Тинглади ота она ҳанг-манн бўлиб.

Амр эти – қизин тутуб келтирдилар,
Подишиш даҳа тархима сочди газаб:

– Сочларин боғланг бедор ёғига,
Отии ҳайданг чоптириб Коғ тогига.

Парчаланг поймол килшиб андомини,
Кимса тилга олмасин ҳеч номини...

Эртаси бўлди ҳамма майдонга жам,
Ким килиб, кимларнинг боши бўлди ҳам.

Ҳамма нарса таҳт эти – тизгинли от,
Ҳам сазо бошқаргувчи барзанги зот,

Тўрт тарафа тўрт йигит хизматга шай,
Подишиш ўрнашди таҳтига кулаги.

Ўрталикка қизни судраб келдилар,
Қўлларига сим бўғовлар илдилар.

Подишишга таъзим айлаб киз шу он,
Бир тиляк айтмоқ учун сўрди имкон.

Шоҳ дедики: – Истасанг жон – бўлмагай,
Олмасам жонингин кўнглим тўлмагай.

Демаким, сочим туғиб қилинг сазо,
Бул узун чилявир сочинига шул жазо.

Ёки отга болгламан деб сўрмагил,
От түғин ўлганинга ҳадя бил.

Ёки бир муҳлат омонлик истама,
Бир нафас бермасман, бўлма хомтама.

Бир кўрд деб ўйлама ўғлум юзин –
Кўрмайсан ўзинанга кўланка, на ўзин.

Киз деди: – Жон истамам, йўқ истамам,
Менга энди жон керакмас зарра ҳам.

Хоҳламас лаҳза омонлик ҳам, багир,
Айрик ўзин ўтимдам ҳам оғир.

Сочларимдан майли судраб, айла хор,
Неки қиссанг сенда, шоҳим, ихтимёр.

Лекин, эй юксак мақомни юртбошим,
Узга бир хоҳиши учун селдир ёшшим.

Шоҳ деди: – Айт, ўзгача бўлса ражо,
Мен раҳонги зумда айларман бажо.

Киз дедики: – эй саҳоватни падар,
Бўйргингандан нолимам тирник кадар.

Истагим шул: сочим ижро ҳоғига,
Боғлат ўғлинг отининг ёғига.

Бул сазони ул ўзи этсин адо,
Судралю үлсун таним роҳат аро.

Оҳ, кани курбони бўлсан ман ани –
Ҳеч қачон ўлмас умрни кўргани.

Севгилим томонидан топсан кати,
Ариши-аълода бўлардим мен адол.

Шундайни охизаманки, багри қон,
Борми жоним, йўқми жоним – ноаён.

Шоҳ дилига Ҳак таоло солди раҳим,
Амирни йўқка чиқарди зумда шарм.

Чин муҳаббат, соф нијат холис, улуг,
Подишиш кўнглини эти ён-брўг.

Кизни олдириди саройга, ёш билиб,
Улита кўшиди умр йўлдошни кўлиб.

ОШИКНИНГ СЕВГИЛИСИГА ВАЪДА КИЛИБ КЕЛГАН ЕРИДА УХЛАБ КОЛГАНИ ҲАҚИДА

Ҳикоят

«Мантикут тайр»дан

Бир йигит бир қизин севмиш бир замон,
Ишк ўтида коврувий ёнмис ёмон.

Киз тарафга кетмиш охир бош олиб,
Бош эгиг ва кўзларига ёш олиб.

Тонгла-толмиш уйкуга йўл бошида,
Киз келиб турмиси йигитнинг кошида.

Ошиғин ёнида тургач у бир оз,
Кистириб ёнгига кольдирмиш когоз.

Тонг отиб, офтоб чиқиб, турмиси йигит,
Ўз-ўзин, охлар чекиб, урмиш йигит.

Мальшука ёзмишдики: «Кимсан ўзинг!? Тужкор ўлсанг – топгани пул, оч кўзинг.

Диндор ўлсанг – ухлама кўп, қул жиҳод –
Бандалик бурнингни бир зум айла ёд.

Ошиқ эрсанг – э уятсиз, кўнглир тўй,
Билик, ошиқлар кўзидан ўйк ўйк.

Хайқирарлар кундузи сой сингари,
Яриқирарлар тунлари ои сингари.

Порламасон – на улсан сен, на булсан,
Севидан дам урма, ёлғончи кулсан.

Ошиқ ахлининг кўзида гам-алам,
Қўллари очиб бўлганда ҳам оғир.

Уйқи ахли, шубҳасин, ошиқ бўлар,
Фарки шулки, ўз-ўзин севгай улар.

Сен эса модомики ўғлар билан,
Ишк ўйнига кирибсан дафташан,

Ҳак таоло кўлласин, тинчи аяндак,
Уйқулар бўлсан муборак, э сўтак.

Миразис АЪЗАМ тархимаси.
(Матн: Жалолиддин Румий, «Маснавий ва
шархи» VI жилд, 121–122 бетлардаги
тархима-изоҳдан олинди)

ФАРИДИДДИН АТТОР СУЛАЙМОН ВА ЧУМОЛИ

«Илоҳийнома»дан
Ҳикоят

Эй, раҳмли, меҳрибон Парвардигор,
Беназир исминг билан қалбим шарор.

Санъатинг ва курдатинг уммон қадар,
Биз олармиз ҳикматинг имкон қадар.

Канча пайғамбар жўнатдинг биз учун
Ён-брўг этиди алар инсон ичин.

Бир сафар ҳазрат Сулеймон келдилар –
Ҳам набийлик ҳамда шоҳлик келдилар.

Сен Айубдай босбар бўлсанг-да гар,
Неки Нухдай кўн умр кўрсанг-да гар,

Битказолмассан бу дўнгни – улкан ул –
Сен кичиксан – кучгинанг етмас буткул.

– Эй набий, шоҳим! – дебе берди
жавоб –

Ишласа – химмат билан ишлаш савоб.

Боқма сен асло муродим ҳолига,
Яхшилаб бок бу мурод камолига.

Бошлади бу йўл сари севгим мани,
Майли, кулдирсан кулини ҳаммани.

Биз чумоли ахлини дерлар кичик,
Калбимизда катта ишк бор ҳар нечук.

Шул тела нарёғида севдим бирин,
Коп-копа уч нуқтаи, аммо ширин.

Ул деди: «Шул телани эт бартараф,
Ул замон боргайтига ўтди.

Иккимас бўлмас бу ҳажар дўнгни,
Белни бояғиб кўзладим иш ўнгни.

Бошкада нарса ўйк менга бундан бўйн,
Хок ташбид йўл очгани тикдим боян.

Дўнгни йикомок, ўйни очмоқ – шу мурод!

Шу билан бўлгай висол, мушкул – қушод.

Кўрса, дўсти дўнг ерин ўз ҳолика
Тортар эрди зарралаб куч борича.

Ин кавагидин очарди тўғри йўл,
Тер босор тупроқ ташиб бўлганда хўли.

Шоҳ Сулеймон олдига чорлаб уни,
Танбих айлаб жилмайиб айди шуни:

– Мунчалар бетоқату ташвишлисан?
Не сабадан бошладинг бу ишни сан?

Сен Айубдай босбар бўлсанг-да гар,
Неки Нухдай кўн умр кўрсанг-да гар,

Битказолмассан бу дўнгни – улкан ул –
Сен кичиксан – кучгинанг етмас буткул.

– Эй набий, шоҳим! – дебе берди
жавоб –

Ишласа – химмат билан ишлаш савоб.

Шу ёшга кири бирордан дам емаганман. Аммо чишини тушмагур ҳолдан тойдирди.

Ахли чивин дастлаб хурук бошлаган пайтларда уларни назарга илмагандек кўриниб, салобатини салладек намойишлаб турдим. Душман бир олиб, бир куйиб, тинисиз мингра-мингри килаверади, мен кафта шунчаки елпид ташлаб, гердагимизга соқталанаверман. Тангрим киттак фаросат ато этган булса, мен билан пачакилашиш бефойда сканини эртами-кеч англаб олар, деб ўйлаб қўяман.

У ер-бу еримин жизиллашилар кучайгач, телевизордан куз узмаган холдада гоҳ юзимга, гоҳ билигига шапалоқ жуннатини узимга эп куришга мажбур булдим. Жигимга тегишилар авъолган сари кўнглимнинг бир четида пайдо булган ўнчишув тўйгуси ўйлиб бора-верди. Чарм шалпидокни ишга солишига ўтганимда, душман олдида нуғузим кескин паствлаб кетганини хис этиб, бундан қаттик хижолат тордиди.

Одамзот деган маҳзул, вазит тақозо этса, ҳар қандай шароитга ёшакед кўниб, ҳар қандай мухитга бема-илондек мослашиб кетаркан.

Носир ФОЗИЛ

ЎЛДУРНИНГ КАРОМАТИ

Гаройиб ҳангомалиар

ТУХТА ОПСАМ ТУХТАМАН-ДА, АКА!

Машина сотиб олдим у миномайман. Тугрирга минини билмайман. Бундан фойдаланиб, бир куни у камини миниб кетган, иккинчи куни магазинчи оғайнапарим минган. Карасам, узимга машина тегмайдиган. Узим минай десам кўркаман.

Бир куни юрак ютиб рула тутрдим. Шундоккина олдимида-Тоҳир ака, деган кўншини бўларди. Уша киши машинасини миниб чиши.

— Шоир, мен олдингизга тушиб аста юраверман. Сиз сенинг менга зргашинг.

Мен авайлаб машинага ўтириб, тутрдим. Олдимда Тоҳир ака, бир маҳал «юраверн» деб ишора килди. Юрдим. Аста Муқимий кучасига чишиб олди. Каттик ҳажондан. Шаплакли одамни курсам обё-кулим титрайди. Иккиси кузим одамни машинада. Юрса юраман, тұхтаса тұхтайды. Светофорга кашади.

Шу ахвозда кетаётганимда ўнг томондаги йулакдан кимдир овоз берди:

— Хўй, Носир!..

Карасам узим билан бирга ишлайдиган Маҳмуд Муродов деган акамис жиддий. — Биласани, мен айттаган дазмолининг тагига тешикчалир болар. Ана шу тешикчалирдан парли сув чириб, қазини кўйдирмай, маромита тейсизлиди...

Шунинг узин дазмол магазинда уч юз доллар турди, болам.

Ўтириб бир пас жим турди-да, кейин бизларнинг қиқир-қиқир кула бошлаганимиздан оқсоконлинг ҳазил қилаётганини фахмал қолди шекили:

— Шу иккита қазининг бархидан утсан кутула-манни! — деди кулиб. — Сизнинг маслаҳатининг чамалаб қарасам менинг 350-400 долларга тудадиган. Бу зормона иккита қазини 400 сумга олганан.

— Шундук қилсанг ҳам бўлади, болам, — деди Сайд ака. — Бу ёқа олиб келиб ташла. Узим бир амаллаб тозалаб оларман...

Анвар ОБИДЖОН

дим. Катта ўглим, яни ҳаво хужумига қарши қисм шифтига қўниб олган баттоларни ётиклида уриб тушнишга жуда тез ихтисослашти. Уртанси чегарачи қисмга айлантирилди. У патинин ортига елим суртиб олиб, деразанинг ёнидан

руқларни дарҳол тұхтатишими талаб килиб, ҳузуримга бирин-кетин элни кири таверишиди.

Охири «спецназни» ишга солишига тўғри келди. Учала углимни энг замонавий асахалар билан куроллантириб, алоҳида қисмлар туз-

жилмайди. Ичкарига киришими тараба килиб, ҳузуримга бирин-кетин элни кири таверишиди.

Кенжатой эса — піёда қисм. Иккала қўлида иккиси тагчармидан маҳсус ясалган каттакон шаллилди. Душман деворога келиб кўнглими, дастурхондаги сомасагами, меҳмоннинг нуғузигами, бир солишида турган жойига чаплаб ташлади.

Хануз тинчим йўк, хануз оромга ташнама. Уйда хотимин кун ора «вайсашдан тинчиди:

— Бирор егулик нарсанни қолдириб, ёткоҳонани лоақал ёзиши шу очфарбат белгилаган эдим. Бир томондан душман тобора камайб кетаётгани, иккичи томондан тирик қолганларни ёнгиз жон хонадонидан турдим. Битта жасадиган эллак олти сумағига олди, нархни кутариб турдим. Чивиндан арз-дод бўлшасам, баттар масхара килишиади. Чунки, менинг бошимга тушган савдо уларнинг бошига тушмаганман.

Буёкда бошлигимиз: «Сизни бошқаларга эснашдан дарс берини учун ишга олмагандик шекили», деб пуписалаган-пуписалаган. «Нега бунақа синишиб боряпсан, боздан нима ердам керак», дейдиган синирик, зот йўк. Мабодо кимдир мөхрибонинг билан ахвол сурагандага ҳам нима дея олардим. Чивиндан арз-дод бўлшасам, баттар масхара килишиади. Чунки, менинг бошимга тушган савдо уларнинг бошига тушмаганман.

Галаба нашидасини суруб, чиҷварани хом санаган эканман. Уша куни ярим кечадаёв, англаждикин, очиқ қянгиларда кўшиларнига бас келолмаслигини тан олган душман энди тактикани ўзгартиб, партизан уруши усугига ўтган экан. Тажовуга шайланиб турганингда биронтасиям дамини чиқар-

майди. Кўнглинг тинчиди, бемалорро қуизилдим дегунингча химоялаш ута ноёнгай бўлган жойларда — тоғ оёғингинг энг учиди. Кенжатой эса — піёда қисм. Иккала қўлида иккиси тагчармидан маҳсус ясалган каттакон шаллилди. Душман деворога келиб кўнглими, дастурхондаги сомасагами, меҳмоннинг нуғузигами, бир солишида турган жойига чаплаб ташлади.

Хануз тинчим йўк, хануз оромга ташнама. Уйда хотимин кун ора «вайсашдан тинчиди:

— Садулула ака хомуши кутиб олди.

— Сиз бормасаиз, ҳеч бўлмаса мен борай,

— Аслида иккала ҳамшахар оғанини эди. Тошкентта келиши билан бозалашади.

— Садулула ака хомуши кутиб олди.

— Садулула ака хомуши кутиб олди.

— Рости, Садулула ака хонасидан бушашиди.

— Барни ҳам аниқ жавоб бўлмади.

— Аслида иккала ҳамшахар оғанини эди. Тошкентта келиши билан бозалашади.

— Садулула ака хомуши кутиб олди.

— Садулула ака хомуши кутиб олди.